

Les guerres són el caixer d'un gran riu d'aigües tèrboles per on davalla la història d'un poble, i en bona part la seua memòria. Potser perquè en el seu si emergeixen totes les qualitats de la condició humana, aquests escenaris terribles de morts anònimes i a balquena sempre han desvetllat una certa fascinació. N'hi ha que s'hi acosten atrets per la morbositat, com n'hi ha que s'hi acosten per resoldre interrogants d'aquesta mateixa condició humana, però al marge dels interessos particulars la guerra ens ha acompanyat des que l'home és home com a punt de meditació, com a evocació i fins i tot com a "entreteniment". Homer ja es proposa distraure els lectors i el cinema ha trobat en les batalles de la humanitat un planter inesgotable d'arguments per a un públic addicte. Els "artistes" ara i adés han fet servir les seues habilitats per perpetuar el record d'un episodi bèl·lic, digueu-li el Laocoont, qualsevol arc de triomf o el *Guernica*. Ni els poetes han pogut escapar de les oportunitats que els ofereix la guerra per segregar profundes emocions en forma de versos èpics o luctuosos.

No cal dir que els historiadors en feren de la guerra una especialitat i tot. Els grans moviments dels exèrcits, la grandesa d'una victòria o el desastre d'una derrota, les tàctiques d'atac i defensa, les batalles, les armes, l'organització militar, els codis i els uniformes germinaren en una abundosa literatura historiogràfica, obsessivament centrada en l'esdeveniment, la dada concreta i l'estadística. En aquesta vastíssima producció el poble quedava relegat, com a mut testimoni d'uns fets terribles. Els subalterns eren precisament la carn de canó, el bestiar sacrificat, les generacions truncades. "Com" vivia la guerra la gent del poble, "què" en pensava o mitjançant "quines" imatges i incidents la recordava eren preguntes exòtiques, gairebé improcedents. L'historiador, comptat i debatut, no hi cercava més que la justificació del seu propi estat, o millor, de la seua nació, i es prestà, doncs, a subministrar el llustre pertinent en una de les maniobres ideològiques més ben acabades dels dos darrers se-

Una guerra més per a la història

gles passats. Tot i els ardors escripturaris, no deixava de ser aquesta una història freda, institucional, massa esclava del poder. El novel·listes guanyaren una vegada més la partida als historiadors, buscaren la cara oculta de la guerra, més enllà del drama col·lectiu, i trobaren unes audiències absolutament receptives. A *Guerra i pau*, a més d'un colossal fresc de la Rússia entre Austerlitz i Borodino, Tolstoi es proposa fins i tot desmentir els historiadors russos i napoleònics; Joan Sales, a *Incerta glòria*, il·lumina també la rereguarda de la nostra Guerra Civil; a *El pont sobre el Drina*, Ivo Andric ens passeja per quatre-cents anys de la història convulsa de Bòsnia prenent com a metàfora d'aquest pont. De títols n'hi ha per donar i per vendre.

Els historiadors han reciclat la forma d'escriure i els interessos, però com que en tota bugada es perd un llençol la guerra ha passat a un segon terme, quan no la negligeixen descaradament. Si li presten atenció és més aviat des de l'angle de la tecnologia, atès que ara i sempre la guerra ha estat un camp privilegiat per a la investigació i l'aplicació de la ciència. Leonardo da Vinci imaginava portentoses màquines de guerra que no anaven més enllà del dibuix, però ja insinuava un àmbit de recerca de conseqüències imprevisibles. No és estrany, doncs, si als historiadors els ha agafat desprevinguts i en la indòpia el conflicte afganès. I mentrestant cauen bombes sobre Kabul, Qandahar o Jalalabad. Gràcies a la guerra, els nostres coneixements de geografies locals afganes i del complicat mapa d'aquell bocí estripat d'Àsia, que colonitzadors europeus apedaçaren al seu gust, se'ns fan una mica més diàfans. Ja succeí això amb el Caucas i amb els Balcans —que són un ampli balcó cap a l'Àsia—, i tornarà a passar just allà on els mapes són un caprici de folls i no les ratlles naturals que permeten el diàleg entre els uns i els altres sense les insídies de l'ètnia o del Déu de torn.

Les bombes són més que res nord-americanes i britàniques, encara que José Maria Aznar voldria afegir-hi ni que fóra una traca valenciana, però és improbable que tanta bomba redrexe el futur d'un país tan maltractat per la història com l'Afganistan, i no se sap massa bé quins maltractaments pesen més, si els dels colonitzadors o els infligits pels mateixos afgans de qualsevol pelatge. Bo hauria estat, abans de sumar al terror talibà el terror de la "llibertat persistent", una mica de pedagogia històrica per tal de comprendre millor l'entrellat d'aquell galimaties. En realitat això no importa gens. A hores d'ara, entre nosaltres, no hi ha més història que la d'Occident, i si no mireu-vos els manuals escolars i els programes universitaris.